

Asiantuntijalausunto. Asia: VN/26649/2022 Lausuntopyyntö luonnoksesta Kansalliseksi metsästrategiaksi (KMS2035). Maa- ja metsätalousministeriö 14.11.2022.

Suomen ilmastopaneeli

Panelistit Markku Ollikainen, Heli Peltola, Jyri Seppälä, Timo Vesala, tiedesihteeri Marianne Leino

Suomen ilmastopaneeli esittää lausuntonaan ilmastonäkökulmasta seuraavaa.

Lausunto on toimitettu lausuntopalvelu.fi:n kautta.

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 2: Toimintaympäristön muutos

Toimintaympäristön kuvaukseen tulisi lisätä seuraavat keskeiset elementit, jotka asettavat metsien käytölle Suomessa omat reunaehdonsa:

- Suomen hiilineutraaliustavoite ja metsien ja niiden käytön rooli osana maankäyttösektorin nettonielutavoitetta.
- Suomen LULUCF-tavoitteiden saavuttaminen vuosina 2021-2025 ja vuosina 2026-2030 sekä varautuminen muuhun EU:n luonto- ja ilmastopolitiikan vaatimuksiin, mukaan lukien EU:n hiilineutraaliustavoite ja biodiversiteettistrategia
- Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoite päästöjen ja nielujen globaalista tasapainosta tämän vuosisadan jälkipuoliskolla
- Maankäyttösektorin nettonielusta päästölähteeksi muutoksesta aiheutuvat tarpeet tarkistaa LULUCF-politiikan toimia
- Metsien käyttöön kohdistuvien erilaisten tavoitteiden yhteensovittamistarve: teollisuuden ja energiatuotannon puun tarve, metsien rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä ja monimuotoisuuden edistäminen sekä virkistyskäyttö

Kuten muidenkin elinkeinoalojen, myös metsätalouden toimintaympäristössä ilmastonmuutoksen haasteeseen vastaaminen luo toiminnalle keskeiset raamit. Ilmastolakiin on kirjattu Suomen hiilineutraaliustavoite. Määritelmän mukaan hiilineutraalius toteutuu, kun ihmisen ylläpitämät nielut ovat yhtä suuret kuin ihmisen aiheuttamat fossiiliset ja prosessiperäiset päästöt. **Suomen hiilineutraaliustavoite tulisi huomioida metsästrategiassa selkeästi heti luvun 2 alussa.**

Toimintaympäristössä tapahtui merkittävä muutos keväällä 2022, kun tilastokeskus julkaisi pikaennakkotiedot maankäyttösektorin nettonielun muuttumisesta nielusta päästölähteeksi metsänielun merkittävän alenemisen myötä. Nielukehityksen seurauksena ilmastolakiin kirjatun hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiselle on tullut odottamattomia haasteita, ja nykykehitys on johtanut 23 Mt nettonieluvajeeseen, siihen nähden miten hiilineutraaliustavoitteeseen on ajateltu päästävän. Vaikka tarkempaa analyysia metsän kasvun heikkenemisestä ja metsänielun merkittävän pienenemisen syistä ei ole vielä julkistettu, on selvää, että tilanne vaatii pikaista reagointia ja varovaisuusperiaatteen noudattamista. **Metsänielun merkittävän pienenemisen aiheuttamaan haasteeseen vastaaminen tulisi olla kansallisen metsästrategian keskiössä, ja se olisi pitänyt jo luonnoksessa tuoda esiin.**

Kansallinen metsästrategia ohjaa Suomen metsäpolitiikkaa, ja siihen on koottu keskeiset metsäalan kehittämisen painopisteet ja tavoitteet. Strategian tarkoitus on osoittaa, mihin suuntaan metsien käyttöä Suomessa halutaan kehittää. **Metsänielun pienenemisen vuoksi tulisi eri toimin pyrkiä edistämään ilmastoviisasta metsien hoitoa, jolla mahdollistetaan metsien hiilinielujen lisääntyminen sekä kangas- että turvemailla sekä vähennetään niiden maaperäpäästöjä.**

Metsästrategiaa ei ole syytä julkaista ilman tätä tarkastelua. Ilmastokestävää metsien hakkuutasoa tulisi arvioida varovaisuusperiaatteen mukaisesti nykyisessä tilanteessa. Lisäksi tulisi samanaikaisesti turvata myös muut metsien tuottamat ekosysteemipalvelut sekä edistää luonnon monimuotoisuutta ja metsien resilienssiä ilmastonmuutosta vastaan. Tämä edellyttää edellä mainittujen tavoitteiden kannalta kestävän metsien hakkuutason määrittämistä.

Maa- ja metsätalousministeriö on kertonut tekevänsä maaliskuun 2023 loppuun mennessä metsälain ilmastoarvioinnin ja selvittävänsä, millä toimin metsälaissa voitaisiin edistää nielun kasvua lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. On erikoista, että tätä metsälain uudistamisprosessia ei tuoda metsästrategian luonnoksessa lainkaan esiin.

Toimintaympäristön raamit eivät kuitenkaan rajoitu vain kansalliselle tasolle. Onkin erikoista, että luonnoksessa ei tuoda esiin EU:n kiristyneitä nettopäästövähennys- tai biodiversiteettitavoitteita. Metsien hyödyntämisen reunaehtoina ei tuoda esiin Suomea sitovia EU:n maankäyttösektorin nettonielutavoitteita jo tällä vuosikymmenellä. Lukuun 2.2.1 'Kansainväliset politiikat' tulisi lisätä Suomea sitovat kansainväliset ilmastopöytäkirjat, erityisesti Pariisin sopimus, jossa Suomi on sitoutunut yhdessä muiden sopimusosapuolien kanssa pitämään huolta siitä, että globaalit päästöt ja nielut ovat tasapainossa tämä vuosisadan toisella puoliskolla.

Metsiin kohdistuvien erilaisten käyttöpaineiden, kuten teollisuuden puun tarpeen, luonnon monimuotoisuuden edistämisen ja metsien hiilinielujen vahvistamisen sekä metsien virkistyskäytön yhteensovittamisen haasteet olisi tässä strategiassa tullut ottaa keskeiseksi lähtökohdaksi. On merkillepantavaa, että metsien kestävän hoidon ja käytön määritelmä ei tunnista sitä, että metsien hakkuiden, ilmastotavoitteiden ja monimuotoisuuden osalta vallitsee pääasiassa valintatilanne, jossa markkinahakkuita tulee sopeuttaa muut käyttötavat huomioon ottavaan kompromissiin. Koska metsästrategian on tarkoitus ohjata metsäalan kehitystä Suomessa, olisi tärkeää antaa kokonaisvaltainen kuva näkymistä ja ottaa kantaa keskenään kilpaileviin metsien käytön tavoitteisiin. Kuvassa 3 esitetään Kansalliseen metsästrategiaan linkittyviä kansallisia strategioita ja ohjelmia. Näiden ohjelmien ja strategioiden suhdetta ja niiden aiheuttamia reunaehtoja ei kuitenkaan analysoida, vaikka nimenomaan se toisi strategiaan lisäarvoa. Olisi tärkeää käsitellä metsästrategian suhdetta esimerkiksi ilmasto- ja energia- sekä biodiversiteettistrategiaan. Kuten Ilmastopaneeli on useassa yhteydessä todennut, Suomeen kaivataan kokonaisvaltainen tilannekuva metsäbiomassan käyttöön kohdistuvista paineista, ja sen käytön kestävästä tasosta, huomioiden erilaiset metsien käytön tavoitteet.

Luvussa 2.2.4. todetaan, että Suomessa on viime vuosina investoitu erityisesti kartongin ja pakkausmateriaalien tuotantoon sekä sellu- ja sahateollisuuteen. Suunnitellut investoinnit lisäävät toteutuessaan puuraaka-aineen kysyntää. Lisäksi kerrotaan, että vaikka markkinoilla kysyntää olisi, tulevaisuudessa tuotannon lisäämistä ja investointeja saattaa rajoittaa puuraaka-aineen saatavuus. Tässä kohdin tulisi tuoda esiin, että jo ennen puun saatavuuden fyysistä rajaa metsätaloudessa törmätään ilmastokestävyden ja monimuotoisuuden suojelun tuomiin rajoihin. Luvussa todetaan, että "puupolttoaineilla on korvattu ja tullaan huoltovarmuussyistä yhä enemmän korvaamaan fossiilisten polttoaineiden, eli kivihiihen, öljyn, maakaasun ja turpeen käyttöä." Strategiassa todetaan lisäksi, että "Ilmastonmuutoksen hillintätoimet lisäävät puurakentamisen suosiota ja sitä kautta myös sahateollisuuden tuotteiden kysyntää". Kuten Ilmastopaneelin raportissa (Seppälä ym. 2022. Metsät ja ilmasto: Hakuut, hiilinielut ja puun käytön korvaushyödyt. Suomen ilmastopaneelin raportti 3/2022.) todetaan, tällä hetkellä puutuotteiden hiilivarastot sekä puutuotteista ja -polttoaineista saatavat korvaushyödyt ovat vähäiset suhteessa lisähakuilla aiheutettuun metsän hiilinielumenetykseen. Tämä koskee myös puurakentamista. Hakkuiden lisääminen ei ole kuitenkaan ristiriidassa ilmastopolitiikan kanssa, jos metsien ja puutuotteiden yhteenlasketut hiilivarastomuutokset säilyvät tavoitetasoilla, joilla Suomen maankäyttösektorin nettohiilinielu on vähintään EU:n tavoitteen ja kansallisesti asetetun hiilineutraaliustavoitteen mukainen. Valitettavasti nykytiedon valossa ollaan kaukana tästä. Pyrittäessä ilmaston kannalta kestävään tulevaisuuteen myös puun hyödyntämisen hiilitaseen tulee kehittyä nykyistä paremmaksi. Muutos ilmaston näkökulmasta myönteiseen suuntaan tapahtuu, jos metsien ja niistä hakatuista puista valmistettujen puutuotteiden hiilivarastojen muutokset sekä puutuotteiden ja -energian korvausvaikutukset yhteensä aiheuttavat vähemmän kasvihuonekaasupäästöjä ilmakehään kuin nykytilanteessa.

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Visio - Kasvavaa hyvinvointia metsistä ja metsille

On tärkeää, että kansallisessa metsästrategiassa visioidaan tulevaisuutta ylisukupolisesti. Kuten strategiassa todetaan, kestävä kehitys turvaa nykyisen sukupolven tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Tämä tarkoittaa myös sellaisesta hiilinielusta huolehtimista, joka mahdollistaa Pariisin sopimuksen tavoitteiden toteutumisen. Ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen on välttämätöntä globaalien ja ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta.

Tästä huolimatta metsästrategian luonnoksessa ilmastonmuutoksen hillintää ei ole nostettu selkeästi tavoitteeksi luonnoksen strategisissa päämäärissä. Asia tulee jatkovalmistelussa korjata. Päämäärää ”Metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä”, voitaisiin tarkentaa seuraavasti: Metsät ovat aktiivisessa, kestävässä ja monipuolisessa käytössä niin, että metsien hiilinieluja ylläpidetään Suomen hiilineutraaliustavoitteen mukaisesti osana LULUCF-nettonielua, samalla kun turvataan muiden ekosysteemipalvelujen tuotanto ja edistetään metsien monimuotoisuutta.

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Strategiset päämäärät ja tavoitteet

Kuten edellisessä kohdassa totesimme, ilmastonmuutoksen hillintä tulisi nostaa selkeästi yhdeksi strategiseksi päämääräksi.

Metsien kestävä käyttöä koskevan päämäärän alla esitetään seuraava tavoite: ”Aktiivinen ja monipuolistuva metsänhoito lisää metsän kasvua ja tukee ilmastonmuutoksen hillintää.” Ilmastonmuutoksen hillinnän edistämiseksi tulisi kuitenkin samanaikaisesti tehostaa metsien hiilensidontaa (kasvua), eli lisätä hiilenvaroja. Monipuolistamalla metsien hoitoa voitaisiin edistää metsien sopeutumista muuttuvaan ilmastoon, ja samalla voimistaa metsien resilienssiä ilmastonmuutoksen myötä lisääntyville tuhoriskeille. Suomessa tarvitaan sekä ilmastonmuutokseen sopeutumista että ilmastonmuutoksen hillintää edistäviä toimia samanaikaisesti, mikä olisi hyvä tuoda selvästi esille metsästrategiassa.

Metsästrategialuonnoksessa korostetaan metsänhoidon monipuolistamisen merkitystä metsien erilaisten tavoitteiden saavuttamisessa. Missään strategialuonnoksessa ei tuoda esiin metsien käytön kestävyysrajoja. Annetulla pinta-alalla uusiutuva luonnonvara voi tarjota vain rajallisen määrän kestävä kasvua. Strategiassa tulisi selvästi tuoda esiin tarve sellaisiin toimintamalleihin, joilla varmistetaan metsien kestävä hyödyntäminen luonnon monimuotoisuus- ja ilmastotavoitteet huomioon ottaen. Suomen metsävarojen aiempaa pienempi kasvu edellyttää kestävien hakkutasojen uudelleen tarkastelua, koska tätä haastetta ei voida yksin ratkaista metsänhoidollisilla toimenpiteillä.

Tavoitteisiin tulisi jatkovalmistelussa lisätä: ”Metsien käyttö tähtää hiilivaraston kasvattamiseen.”

Luvussa 3.2.1 kilpailukykyä koskevan päämäärän alla tuodaan esiin sekä EU-vaikuttaminen että ennakoitavasta toimintaympäristöstä huolehtiminen alan toimijoille. Näiden yhteydessä strategiassa tulisi korostaa politiikkajohdonmukaisuutta. EU-vaikuttamisen tulisi olla linjassa Suomen muiden tavoitteiden kanssa, mukaan lukien ilmastopolitiikan tavoitteet. Tämä parantaa toimintaympäristön ennakoitavuutta. Valitettavasti käsillä olevassa strategialuonnoksessa ei tarkastella riittävästi muuttunutta toimintaympäristöä, ja sen asettamia uusia haasteita metsäpolitiikan kehittämiseksi. Tähän tulisi kiinnittää huomiota strategian jatkovalmistelussa.

Huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 4.1: Hankesalkku ja 4.2: Kärkihankkeet

Keskitymme huomioissamme kärkihankkeeseen 4.2.1 Metsien kasvu.

Ohjelmassa on valittu kärkihankkeeksi metsien kasvun edistäminen, jolla pyritään vastaamaan ilmastonmuutoksen hillinnän haasteisiin ja metsien hiilinielun kasvattamiseen. **Valittu näkökulma on valitettavan suppea, eikä riitä vastaamaan ilmastonmuutoksen hillinnän haasteisiin.**

Ilmastonmuutoksen hillinnän näkökulmasta oleellista on metsien riittävän hiilinielun ylläpito. Tämä edellyttää samanaikaisesti sekä metsien hiilensidonnan (kasvun) ja hiilenvarastojen lisäämistä nykytasosta. Molempiin vaikuttaa toteutuneet hakkuut. Nettohiilinieluun vaikuttaa myös metsien ja turvemaiden maaperän päästöt, joita tulisi myös vähentää samanaikaisesti metsien hoitoa sopeuttamalla (ks. lisätietoa turvemaista Lång ym. 2022. Turvemaiden käytön vaihtoehdot hiilineutraalissa Suomessa. Suomen ilmastopaneelin raportti 2/2022.). Siksi pelkästään metsien kasvun lisäämisen tavoittelun sijaan tulisi edistää kokonaiskestävää, ilmastoviisasta ja monipuolista metsien hoitoa ja käyttöä. Tämän vuoksi puuntuotannollisesti suurimman kestävän hakkuutaso rinnalle tulisi määritellä kokonaiskestävä hakkuutaso, joka huomioi samanaikaisesti myös metsien hiilinielun, monimuotoisuuden ja myös virkistyskäytön turvaamistavoitteet. Samalla tulisi edistää myös toimia metsäkadon vähentämiseksi. Edellä mainituista syistä kärkihankkeen tavoiteasetelman olisi hyvä olla edellä kuvatun mukaisesti nykyistä laajempi, tavoitteena kokonaiskestävyyden edistäminen.

Muuta kommentoitavaa

Strategian valmistelu herättää kysymyksiä menettelytapojen oikeudenmukaisuudesta ja tieteellisen asiantuntemuksen hyödyntämisestä. Keitä ilmastoasiantuntijoita strategian valmistelussa on kuultu? Kuten strategiassa osin tunnistetaan, metsillä on merkittävä yhteiskunnallinen rooli sekä nykyisten että tulevien sukupolvien kannalta. Tätä taustaa vasten valmistelun olisi pitänyt olla laajempaa ja tieteellisen tiedon paremmin huomioivaa.

Jatkovalmistelussa toivomme, että strategiassa avataan enemmän ja läpinäkyvämmiin valmistelun taustoja, ja tuodaan esiin perustelut sille miten tietyt päämäärät ja kärkihankkeet on valittu.